

УДК 354

Віктор ЩЕРБИНА, здобувач

Тетяна ЦАЛКО, доцент, к.е.н.

Київський національний університет технологій та дизайну

Київ, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний світ стрімко трансформується під впливом цифрових технологій, які проникають у всі сфери життя, включаючи державне управління. Цифровізація стає одним із ключових трендів розвитку суспільства, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності роботи державних інституцій, зростання прозорості та зручності для громадян. Проте цей процес також пов'язаний із низкою викликів, таких як кібербезпека, цифрова нерівність та необхідність глибоких інституційних реформ.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах глобалізації та технологічного прогресу держави, які ігнорують цифрову трансформацію, ризикують відстати в економічному та соціальному розвитку. На противагу цьому країни, що активно впроваджують інновації (наприклад, Естонія, Сінгапур), демонструють високий рівень довіри громадян до влади та ефективність публічного адміністрування.

Мета роботи – проаналізувати цифровізацію як сучасний тренд державного управління, визначити її основні складові, переваги та потенційні ризики. Також важливо розглянути досвід інших країн і можливості його застосування в Україні.

Методологія дослідження базується на аналізі наукових публікацій, офіційних документів (стратегій, програм цифровізації), порівняльному дослідженні міжнародних кейсів та статистичних даних.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація – це процес інтеграції цифрових технологій у всі аспекти функціонування держави з метою підвищення ефективності управління, якості послуг та відкритості інституцій. На відміну від електронного урядування, яке зосереджене на автоматизації окремих процесів (наприклад, подача документів онлайн), цифровізація передбачає комплексну трансформацію державної політики, включаючи:

1. Використання штучного інтелекту (ШІ) для аналізу даних та прогнозування;
2. Блокчейн для забезпечення безпеки і прозорості (наприклад, реєстрація прав власності);
3. Інтернет речей (IoT) у міському управлінні ("розумні міста");
4. Відкриті дані (Open Data) для залучення громадськості до контролю за владою.

Цифрова трансформація в державному управлінні – це не просто технічне оновлення, а зміна парадигми взаємодії між урядом, бізнесом і громадянами. Її ключові принципи:

1. Орієнтація на користувача: послуги мають бути зручними та доступними (наприклад, через мобільні додатки);
2. Data-driven управління: рішення приймаються на основі аналізу даних, а не політичних уподобань;
3. Міжвідомча інтеграція: ліквідація "інформаційних островів" (наприклад, єдиний реєстр посвідчень).

Наприклад, в Естонії система X-Road дозволяє різним урядовим органам обмінюватися даними без дублювання документів, що скорочує час на отримання послуг.

Таким чином, цифровізація державного управління – це не тільки технології, а й нова філософія управління, спрямована на створення сервісної, прозорої та інклюзивної держави.

Досвід лідерів цифровізації (Естонія, Данія, Сінгапур) свідчить про зростаючі тенденції цифровізації державного управління.

Естонія – світовий лідер у сфері цифрової держави. Понад 99% державних послуг доступні онлайн через платформу e-Estonia, що включає:

1. Цифровий ідентифікатор (ID-карта, Mobiil-ID) – використовується для підпису документів, голосування, доступу до медичних даних;

2. X-Road – система безпечного обміну даними між державними установами;

3. Електронне резидентство – можливість зареєструвати бізнес в Естонії віддалено.

Данія акцентує на цифровій демократії:

1. Платформа Borger.dk об'єднує всі державні послуги для громадян;

2. Електронне голосування та участь у прийнятті рішень через онлайн-платформи;

3. Автоматизована система NemID для ідентифікації.

Сінгапур використовує штучний інтелект та Big Data для управління:

1. Smart Nation Initiative – інтеграція IoT у міську інфраструктуру (розумний транспорт, енергоменеджмент);

2. SingPass – єдиний цифровий ключ для всіх державних сервісів;

3. Прогностична аналітика для запобігання злочинності та оптимізації бюджету.

Європейський Союз реалізує стратегію "Цифрова Європа 2030", яка включає:

1. Створення Єдиного цифрового ринку;

2. Розвиток цифрових ідентифікаторів (eIDAS);

3. Впровадження цифрових близнюків (digital twins) для моделювання міст.

ООН у рамках Цілей сталого розвитку (ЦСР 16.9) закликає до:

1. Забезпечення всесвітнього доступу до цифрових послуг;

2. Скорочення корупції через прозорість даних;

3. Підтримки електронного урядування в країнах, що розвиваються.

Досвід провідних країн свідчить, що цифровізація державного управління не лише є технологічним трендом, але й трансформує традиційні моделі взаємодії між владою та суспільством. Проте для повноцінного аналізу її ролі необхідно з'ясувати, який конкретний вплив мають цифрові інструменти на ефективність державного адміністрування, економіку та соціальну сферу.

Отже, можна підсумувати результати впливу цифровізації на ефективність державного управління

1. Переваги цифрової трансформації

1.1. Зниження бюрократії та скорочення часу обслуговування:

- Автоматизація (наприклад, митні декларації через AI) зменшує витрати часу на 70-90% (дані Світового банку).
- Електронні сервіси (подача документів, реєстрація бізнесу) скорочують кількість візитів до установ.

1.2. Прозорість та запобігання корупції:

- Блокчейн у держзакупівлях (Україна – система ProZorro) знизил ризики махінацій.
- Відкриті дані (наприклад, публікація бюджетів онлайн) підвищують довіру громадян.

1.3. Покращення якості послуг:

- Персоналізація (наприклад, автоматичні соцвиплати на основі даних);
- Доступність 24/7 (мобільні додатки для сплати податків).

2. Економічні та соціальні ефекти

2.1. Зростання інвестицій. Країни з розвиненим електронним урядуванням (Сінгапур, Естонія) мають вищий рейтинг легкості ведення бізнесу (Doing Business).

2.2. Скорочення витрат держави. Перехід на безпаперовий документообіг економить до \$300 млрд щорічно в глобальному масштабі (дослідження McKinsey).

2.3. Інклюзивність:

- Цифрові послуги для віддалених регіонів (медицина, освіта);

- Підтримка вразливих груп (наприклад, онлайн-консультації для людей з обмеженими можливостями).

Світовий досвід підтверджує, що цифровізація – це ключ до ефективного управління, однак її успіх залежить від інфраструктури, правової бази та готовності суспільства.

Світовий досвід цифровізації державного управління демонструє значні переваги, проте його впровадження супроводжується низкою викликів та системних ризиків. На шляху до побудови ефективної цифрової держави виникають технічні, соціальні та правові бар'єри, які можуть значно уповільнити або навіть підірвати процес трансформації. У цьому розділі аналізуються ключові проблеми, пов'язані з цифровізацією публічного сектору, зокрема кібербезпека, цифровий розрив у суспільстві та необхідність адаптації законодавчої бази. Розуміння цих викликів є критично важливим для розробки ефективних стратегій подолання перешкод на шляху до повноцінної цифрової трансформації.

Отже, підсумуємо основні виклики та ризики цифрової трансформації державного управління в Україні:

1. Технічні та безпекові проблеми:
 - 1.1. Кібербезпека: Зростання кібератак на державні системи (наприклад, атаки на українські держпортали у 2022–2023 рр.) потребує інвестування в захищені технології (ISO 27001, NIST).
 - 1.2. Вразливість інфраструктури: Залежність від хмарних сервісів (AWS, Microsoft Azure) створює ризики при збоях.
2. Соціальні бар'єри:
 - 2.1. Цифровий розрив: 30% населення України (особливо літні люди та мешканці сіл) не мають цифрових навичок (дані Держстату, 2023).
 - 2.2. Втрата довіри: Скептицизм громадян щодо збору даних (наприклад, суперечки навколо системи «Дія»).
3. Правові та етичні аспекти:
 - 3.1. Недосконале регулювання: Відсутність законів про штучний інтелект у держуправлінні.
 - 3.2. Конфлікт технологій і прав людини: Масовий моніторинг vs. право на приватність (GDPR).

Аналіз викликів цифровізації державного управління свідчить, що успішна трансформація вимагає не лише усвідомлення проблем, але й розробки цілеспрямованих механізмів їх подолання. В цьому контексті особливий інтерес представляє досвід України, яка, незважаючи на складні умови, активно впроваджує інноваційні рішення в сфері електронного урядування. Узагальнюючи використані літературні джерела і офіційні державні сайти, можна сформулювати наступні поточні досягнення, проблеми та перспективи цифровізації державного управління в Україні, що дозволить оцінити її місце серед країн, які реалізують політику "цифрової держави".

1. Поточні досягнення
 - Система «Дія»: 18 млн користувачів, 120 послуг (2024), але обмежена інтеграція з іншими реєстрами.
 - Проєкт Trembita: Єдиний сховище даних, проте повільне впровадження.
 - Є-малятко: Автоматизація реєстрації новонароджених (зеконормовано 1,2 млн годин бюрократії щорічно).
2. Проблеми
 - Фрагментація систем: Відсутність єдиного стандарту (наприклад, окремі реєстри МВС, МОЗ).
 - Нестача фахівців: Дефіцит ІТ-спеціалістів у державному секторі (за даними Мінцифри, 2023 – 40% вакансій незакриті).
3. Перспективи
 - Інтеграція з ЄС: Участь у програмі EU4Digital для гармонізації стандартів.

- Розвиток AI у держуправлінні: Пілотні проекти з предиктивною аналітикою (наприклад, розподіл бюджетів)

Висновки. Цифровізація державного управління стала невід'ємною складовою сучасного розвитку, трансформуючи традиційні моделі взаємодії між владою та суспільством. Світовий досвід доводить, що цифрові технології значно підвищують ефективність публічного сектору, сприяють боротьбі з корупцією та покращують якість надання послуг. Проте процес цифрової трансформації супроводжується серйозними викликами, зокрема кіберзагрозами, цифровим розривом та необхідністю адаптації законодавства. Україна, незважаючи на значні досягнення у сфері е-урядування, стикається з проблемами фрагментації систем, дефіцитом кваліфікованих фахівців та недостатнім рівнем цифрової грамотності населення. Для подальшого успішного розвитку необхідно запровадити комплексний підхід, що передбачає гармонізацію законодавства, інвестування в інфраструктуру та розвиток цифрових компетенцій громадян. Реалізація цих заходів дозволить Україні не лише подолати існуючі виклики, а й зайняти гідне місце серед країн з високим рівнем цифровізації державного управління.

Література

1. Офіційний портал е-Естонії (електронні послуги та цифрові рішення) – <https://e-estonia.com>
2. X-Road (система обміну даними Естонія) – <https://www.ria.ee/en/x-road.html>
3. Електронне резидентство (Естонія) – <https://www.e-resident.gov.ee>
4. Borger.dk (єдиний портал держпослуг Данії) – <https://www.borger.dk>
5. NemID/MitID (система цифрової ідентифікації Данії) – <https://nemid.nu> (тепер перехід на MitID)
6. Smart Nation Initiative (Сінгапур) – <https://www.smartnation.gov.sg>
7. SingPass (національна система ідентифікації Сінгапур) – <https://www.singpass.gov.sg>
8. Портал державних послуг Сінгапуру – <https://www.gov.sg>
9. Стратегія "Цифрова Європа" – <https://digital-strategy.ec.europa.eu>
10. ООН: Цілі сталого розвитку (ЦСР 16.9) – <https://sdgs.un.org/goals/goal16>
11. Світовий банк. (2023). *Digital Government Index*. worldbank.org
12. McKinsey. (2023). *Digital Transformation in Public Sector*.
13. Держстат України. (2023). *Цифрова грамотність населення*.
14. Проєкт Закону України «Про цифрові активи» (2024).
GDPR (ЄС) – gdpr-info.eu